SABATO Interieur
2022.10.1
- Thijs Demeulemeester

Weekendmagazine DE TIJD

PETER ZUMTHORS ICONISCHE MEUBILAIR VOORTAAN OOK BIJ JE THUIS 130
GARAGE VOL BUITENKANSJES: DE OLDTIMERCOLLECTIE VAN WALTER WALCKIERS 138
GETEST: NEW YORKS NIEUWSTE EN METEEN OOK DUURSTE HOTEL 142

SABATO Interieur
2022.10.1
- Thijs Demeulemeester

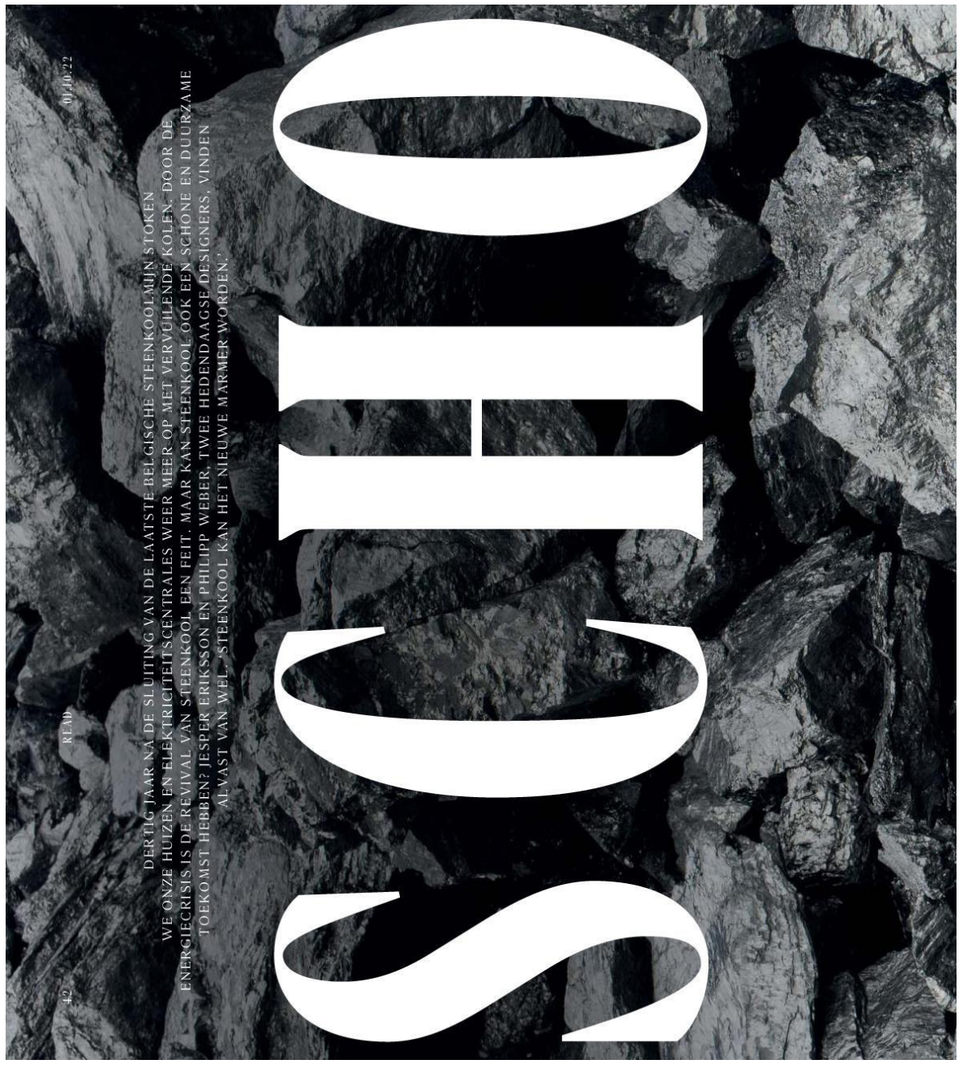

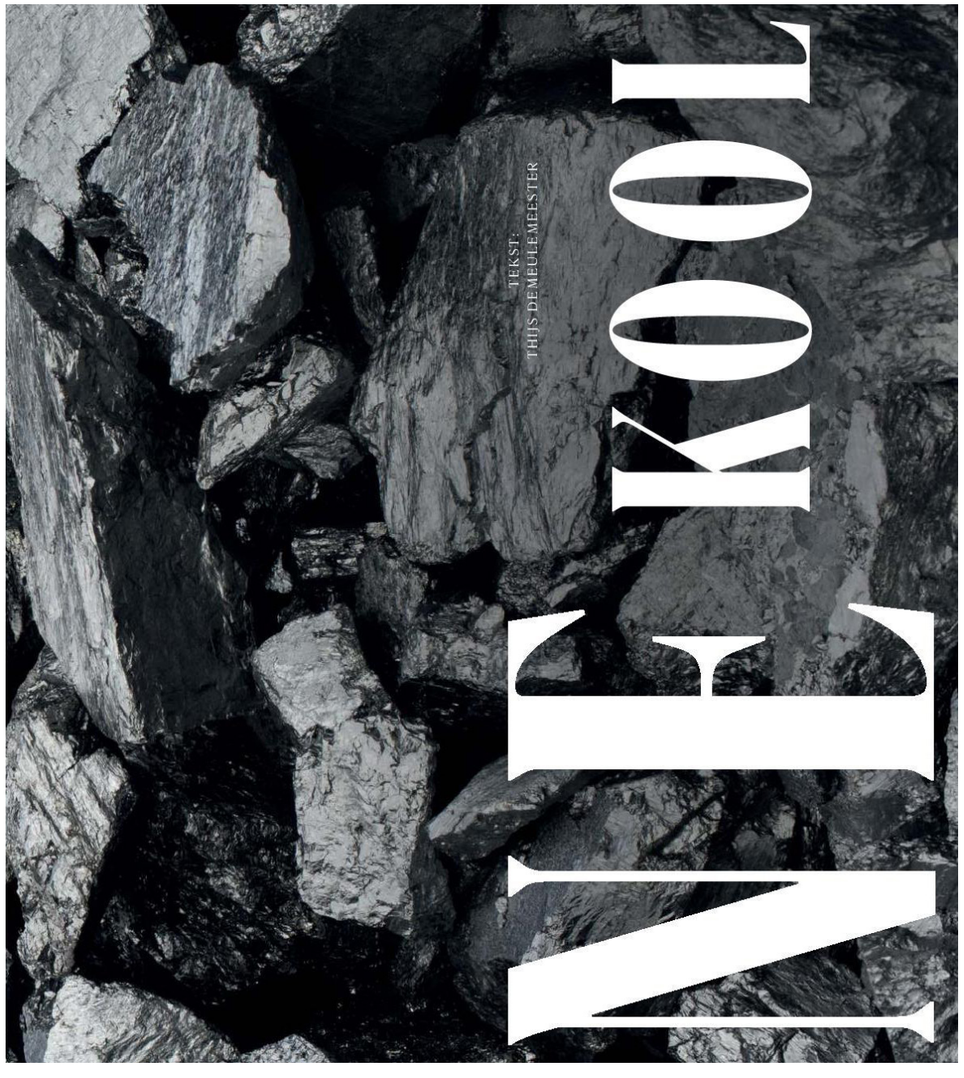

SPAZIO NOBILE
CONTEMPORARY APPLIED ARTS, DESIGN, PHOTOGRAPHY
www.spazionobile.com | Rue Franz Merjay 142 | 1050 Brussels | +32 2 768 25 10

SABATO Interieur
2022.10.1
- Thijs Demeulemeester

‘Aller au charbon’ is Frans voor: iets vervelends moeten doen. In de steenkoolmijnen werken was zwaar, zo leert ons de reeks ‘Koolputters’ die momenteel op VRT Max te zien is. Gisteren was het exact dertig jaar geleden dat de laatste steenkoolmijn in Limburg sloot, die van Zolder. De pas geopende expo ‘Au Charbon!’ in Grand-Hornu – zelf een voormalige koolmijnsite – kon dus niet beter getimed zijn. Temeer omdat steenkool tegenwoordig een hot topic is. In ons poststeenkooltijdperk leidt de huidige energiecrisis ertoe dat heel wat mensen weer op steenkool (of op de varianten bruinkool en antraciet) verwarmen. Goedkoper, maar veel slechter voor het milieu. ‘Steenkool is na bruinkool de vervuilendste energiebron, veel meer dan aardolie en aardgas’, zegt Moniek de Jong, onderzoekster energiezekerheid aan de UGent in De Tijd.

In essentie is steenkool een brandbare rots, ontstaan uit plantenresten. Het wordt ontgonnen om als brandstof te gebruiken. Of om cokes van te produceren, nodig in de ijzer- en staalindustrie. De ontginning zelf is niet zo vervuilend, het is de verbranding die nog steeds het zwaarste deel van de CO_2-uitstoot op aarde veroorzaakt. China en India zijn de grootste koolproducenten en -verbruikers ter wereld. Steenkool is ook nog altijd de belangrijkste energiebron van de mens. Kolengestookte centrales zijn verantwoordelijk voor het grootste deel van de mondiale elektriciteitsproductie. Ook al zijn delen van de wereld gelukkig al in het poststeenkooltijdperk beland, toch lijkt de energiecrisis de klok terug te draaien. Nederland en Duitsland schroefden de capaciteit al op van hun kolencentrales. En ook Griekenland, Oostenrijk en Italië springen op die kolenkar.

Kunnen we steenkool wel verbannen? En hoe? Moeten we ervoor zorgen dat steenkool geen toekomst meer heeft als fossiele brandstof? Of kan de grondstof ook schone, duurzame toepassingen hebben? Hedendaagse designers als Jesper Eriksson en Philipp Weber – beiden geselecteerd voor de expo ‘Au Charbon’ in Grand-Hornu – denken daar luidop over na. Zij gebruiken steenkool op een duurzame en positieve manier in hun werk. Heeft steenkool een schone toekomst? Zij vinden van wel.

SPAZIO NOBILE
CONTEMPORARY APPLIED ARTS, DESIGN, PHOTOGRAPHY
www.spazionobile.com | Rue Franz Merjay 142 | 1050 Brussels | +32 2 768 25 10

SPAZIO NOBILE
CONTEMPORARY APPLIED ARTS, DESIGN, PHOTOGRAPHY
www.spazionobile.com | Rue Franz Merjay 142 | 1050 Brussels | +32 2 768 25 10

SABATO Interieur
2022.10.1
- Thijs Demeulemeester

CREDIT: JESPER ERIKSSON.

Steenkool is het nieuwe marmer

JESPER ERIKSSON

01

ONDERZOCHT DE ESTHETISCHE EN DECORATIEVE KWALITEITEN VAN RUWE STEENKOOL.
BESCHOUWT STEENKOOL ALS NATUURSTEEN.
MAAKT DESIGNOBJECTEN EN TEGELS IN ONVERBRANDE STEENKOOL.
VERKOOPT ZIJN GELIMITEERDE CREATIES IN DESIGNGALERIES ZOALS SPAZIO NOBILE IN BRUSSEL EN LAK GALLERY IN LONDEN.

Kunnen we steenkool een nieuwe betekenis geven? Waarom bekijken we het niet gewoon als natuursteen? Als we de steenkoolmijnen nu eens 'groeves' beginnen te noemen: krijgt steenkool dan het aura van marmer? Als steenkool een bouwmateriaal wordt in plaats van een brandstof, is de vervuilende schandaalsfeer dan witgewassen? De Londense designer Jesper Eriksson (32), afgestudeerd aan het Royal College of Art, stelt zich al sinds 2016 provocatieve vragen over het beladen materiaal. In het postfueltijdperk onderzoekt hij of steenkool een nieuwe, propere toekomst kan krijgen. 'Eerlijk? Voor ik mijn research begon, had ik nog nooit een brok steenkool in mijn handen gehad. Ook al verwarmen in Engeland nog heel veel gezinnen hun woningen op kolen, toch was ik nooit in zo'n huis geweest. Toen ik het materiaal aanraakte, was ik meteen gefascineerd door de esthetische kwaliteiten. Het liet me niet meer los. Het heeft een inktachtige glans, die zeer aantrekkelijk is. En gepolijst lijkt het wel zwart marmer', vertelt hij. 'Tegelijk zijn die tactiliteit en esthetiek van steenkool zeer contemplatief: het is een materiaal dat je doet nadenken over onze relatie met de aarde.'

'Kijk, steenkool is op zich niet vervuilend, wel als het opgebrand wordt. Maar als je het als ruw materiaal gebruikt, is het net als natuursteen of marmer. Koolmijnen worden gezien als slecht voor het milieu, maar in ▶

SPAZIO NOBILE
CONTEMPORARY APPLIED ARTS, DESIGN, PHOTOGRAPHY
www.spazionobile.com | Rue Franz Merjay 142 | 1050 Brussels | +32 2 768 25 10

SPAZIO NOBILE
CONTEMPORARY APPLIED ARTS, DESIGN, PHOTOGRAPHY
www.spazionobile.com | Rue Franz Merjay 142 | 1050 Brussels | +32 2 768 25 10

marmergroeves zijn de ontginningsomstandigheden ook slecht. Zeker als er explosieven of kinderarbeid aan te pas komen. Als je decoratieve objecten kunt maken in marmer, dan moet dat ook lukken in steenkool, dacht ik. In de mijn in Wales waar ik antraciet – een variant van steenkool – ging ontginnen, vonden ze me maar een rare kwast. Met het ruwe materiaal trok ik naar een natuursteengroeve, waar steenbewerkers me hielpen zoeken naar de juiste machines om de kool te verwerken. Ze hadden zelf geen idee. Dus simpel was het zeker niet, maar uiteindelijk is het me gelukt.'

WITTE BROEK

Erikssons materiaalresearch resulteerde al in drie 'limited edition'-collecties van objecten in steenkool, die hij exposeerde in galeries, musea en op designbeurzen. Concreet maakte hij tegels, consoles, zitmeubelen, lampen en sculpturen in steenkool, vaak in combinatie met glas of staal. 'Toen ik mijn objecten toonde op de Londense Designbiënnale in 2018 kwam een vrouw met een witte broek op de stand. "Kan ik daar echt op zitten?", vroeg ze angstig, wijzend naar een kruk in ruwe steenkool. Dat kon perfect: de steenkool liet geen zwarte sporen na op haar kledij, omdat ik er een natuurlijke coating op aanbracht. Als mensen mijn steenkoolobjecten zien, raken ze die gegarandeerd eerst even aan met hun vinger, om te zien of het niet vuil is. Maar zelfs de tegels kunnen we sealen. Op vloeren zou ik ze niet gebruiken, omdat je ze in epoxy moet drenken om ze slijtvast te maken. En daar sta ik niet achter. Maar als wandtegels kunnen ze perfect dienen.'

BOVEN 'ALS MENSEN MIJN STEENKOOLOBJECTEN ZIEN, RAKEN ZE DIE GEGARANDEERD EERST EVEN AAN MET HUN VINGER, OM TE ZIEN OF HET NIET VUIL IS', ZEGT JESPER ERIKSSON.

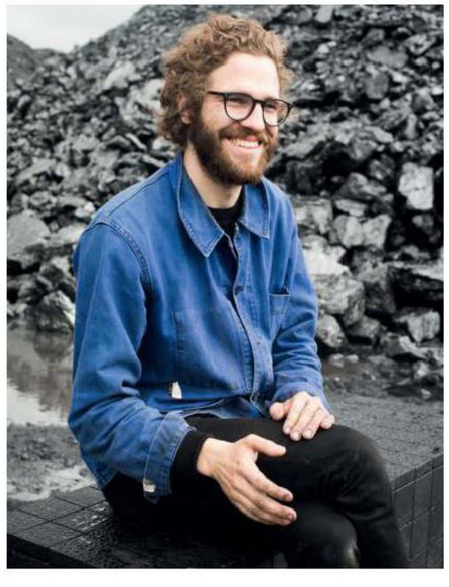

CREDIT: JESPER ERIKSSON.

LINKS 'IN DE MIJN IN WALES WAAR IK ANTRACIET GING ONTGINNEN, VONDEN ZE ME MAAR EEN RARE KWAST', ZEGT JESPER ERIKSSON. 'STEENBEWERKERS HIELPEN ME ZOEKEN NAAR DE JUISTE MACHINES OM DE KOLEN TE VERWERKEN.'

'Steenkool in het interieur zal altijd niche blijven, door zijn problematische voorgeschiedenis.'

Waarop wacht de industrie dan? 'Mijn onderzoek loopt al vijf jaar, ik kon al lang gekopieerd zijn geweest', lacht Eriksson. Als conceptueel designer is hij er eigenlijk niet op uit om zijn innovatie op industriële schaal uit te rollen. Maar hij is wel al enkele keren gecontacteerd door bedrijven die willen samenwerken. Voorlopig zonder concreet resultaat. 'Maar ik ben nu wel gevraagd om een meubel te maken voor een hotel in Stockholm', zegt hij. 'Het materiaal zal altijd niche zijn, door zijn problematische voorgeschiedenis. Ik zie mijn objecten in steenkool vooral als conversation starters. Ze kunnen aan de basis liggen van een gesprek over de huidige energiecrisis. Over de potentiële rol van steenkool in het postfueltijdperk. Of over de sociologische voorgeschiedenis van het materiaal.'

Steenkool was natuurlijk de motor van de industriële revolutie, ze leidde tot technologische vooruitgang en welvaart. Maar ze veroorzaakte ook ziektes bij mijnwerkers en CO_2-pollutie op wereldschaal.

DESIGNACTIVIST

De vraag is natuurlijk: kun je niet beter streven naar de volledige sluiting van de steenkoolmijnen in plaats van nieuwe toepassingen te bedenken, waarvoor steenkool nog altijd ontgonnen moet worden? 'Moeilijke kwestie. Steenkool is ondergewaardeerd als ruw materiaal. Door mijn werk verhoog ik de waarde: ik maak er een materiaal van om te koesteren. En om het met andere ogen te bekijken. Als ik erin slaag om steenkool te gebruiken in kunstobjecten die in woningen of musea belanden, dan is dat tenminste al minder steenkool die verbrand wordt en CO_2-pollutie veroorzaakt. Wie iets van mij koopt, is een soort ▸

SPAZIO NOBILE
CONTEMPORARY APPLIED ARTS, DESIGN, PHOTOGRAPHY
www.spazionobile.com | Rue Franz Merjay 142 | 1050 Brussels | +32 2 768 25 10

SPAZIO NOBILE
CONTEMPORARY APPLIED ARTS, DESIGN, PHOTOGRAPHY
www.spazionobile.com | Rue Franz Merjay 142 | 1050 Brussels | +32 2 768 25 10

SABATO Interieur
2022.10.1
- Thijs Demeulemeester

SPAZIO NOBILE
CONTEMPORARY APPLIED ARTS, DESIGN, PHOTOGRAPHY
www.spazionobile.com | Rue Franz Merjay 142 | 1050 Brussels | +32 2 768 25 10

LINKS EN RECHTS
ERIKSSON MAAKTE AL DRIE 'LIMITED EDITION'-COLLECTIES VAN OBJECTEN IN STEENKOOL, DIE HIJ EXPOSEERDE IN GALERIES, MUSEA EN OP DESIGNBEURZEN.

activist: je verhindert een stuk steenkool om verbrand te worden. Al is mijn productie natuurlijk peanuts in vergelijking met wat er verbrand wordt', geeft hij toe. 'Zonder met de vinger te willen wijzen kun je de vraag ook terugkaatsen: is het oké om marmer te blijven ontginnen, ondanks de gezondheids- en milieukwesties? Puur omdat het een exclusief imago heeft en heel duur verkocht wordt?'

COLOMBIAANTJE

Door de stijgende energieprijzen verwarmen mensen zich weer meer met steenkool. Keert het postfueltijdperk op zijn stappen terug? Kijkt Eriksson nu met andere ogen naar zijn onderzoeksproject? 'Door de oorlog in Oekraïne zoeken mensen naar betaalbare energiebronnen. Logisch, zolang de overheden geen oplossing voor de crisis vinden. In het VK, waar mijn onderzoeksproject begon, zijn er nog altijd veel mensen die op kolen stoken. De kolenmijnen zijn er wel dicht, maar vandaag importeert men gewoon steenkool, omdat het goedkoper is om een zevenjarig Colombiaantje de kool te laten uitgraven dan een volwassene in Engeland. Die situatie oplossen is niet simpel. Al lijkt de denkpiste van de Noorse professor economie Bard Harstad me wel interessant: hij stelt voor dat de rijke landen de steenkoolmijnen opkopen, zodat de ontginning meteen kan worden stopgezet en de milieu-impact tastbaar is.' Wie zet de eerste stap?

JESPER-ERIKSSON.COM

CREDIT: JESPER ERIKSSON.

SPAZIO NOBILE
CONTEMPORARY APPLIED ARTS, DESIGN, PHOTOGRAPHY
www.spazionobile.com | Rue Franz Merjay 142 | 1050 Brussels | +32 2 768 25 10

01.10.22

ONDER DESIGNER PHILIPP WEBER CREËERDE EEN MINIATUUROVEN WAARIN HIJ COKES PRODUCEERT. ZO MAAKT HIJ HET VERVUILENDE PROCES ZICHTBAAR EN KAN HIJ HET OOK 'HACKEN'.

Van steenkool naar cokes op een propere manier

PHILIPP WEBER

02

BEDACHT EEN NIET-VERVUILEND PROCES OM STEENKOOL OM TE ZETTEN IN COKES.
ONTWIKKELDE DAAR EEN DOE-HET-ZELFHOOGOVEN VOOR.
MAAKT GEOMETRISCHE DESIGNOBJECTEN MET 'PROPERE' COKES.

CREDIT: PHILIPP WEBER.

Philipp Weber (35) is de achterkleinzoon van Anton Zielinski, een Duitse steenkoolmijnwerker uit het Ruhrgebied. Weber kreeg het idee om met steenkool aan de slag te gaan toen hij de mijn in het Duitse Marl bezocht waar zijn overgrootvader gewerkt had. Vertrekkend vanuit zijn eigen familiegeschiedenis begon de Berlijnse ontwerper het productieproces van steenkool tot cokes te onderzoeken. Dat proces gebeurt industrieel op grote schaal, maar is onzichtbaar voor de buitenwereld. Door steenkool op te warmen (thermolyse) wordt steenkool omgezet in cokes. En die cokes worden gebruikt in de hoogovens bij de productie van ijzer en staal. Dat complexe proces is zeer vervuilend en staat ter discussie door de hoge CO_2-emissie.

Weber studeerde af aan de Design Academy Eindhoven. Zijn diepgaande onderzoek gaat altijd over historische productieprocessen en hun impact op de samenleving van vandaag. Voor zijn project 'From below' vertrok hij vanuit ruwe steenkool, op zich geen vervuilend materiaal. Weber creëerde op eigen ▶

SPAZIO NOBILE
CONTEMPORARY APPLIED ARTS, DESIGN, PHOTOGRAPHY
www.spazionobile.com | Rue Franz Merjay 142 | 1050 Brussels | +32 2 768 25 10

SABATO Interieur
2022.10.1
- Thijs Demeulemeester

SPAZIO NOBILE
CONTEMPORARY APPLIED ARTS, DESIGN, PHOTOGRAPHY
www.spazionobile.com | Rue Franz Merjay 142 | 1050 Brussels | +32 2 768 25 10

SABATO Interieur
2022.10.1
- Thijs Demeulemeester

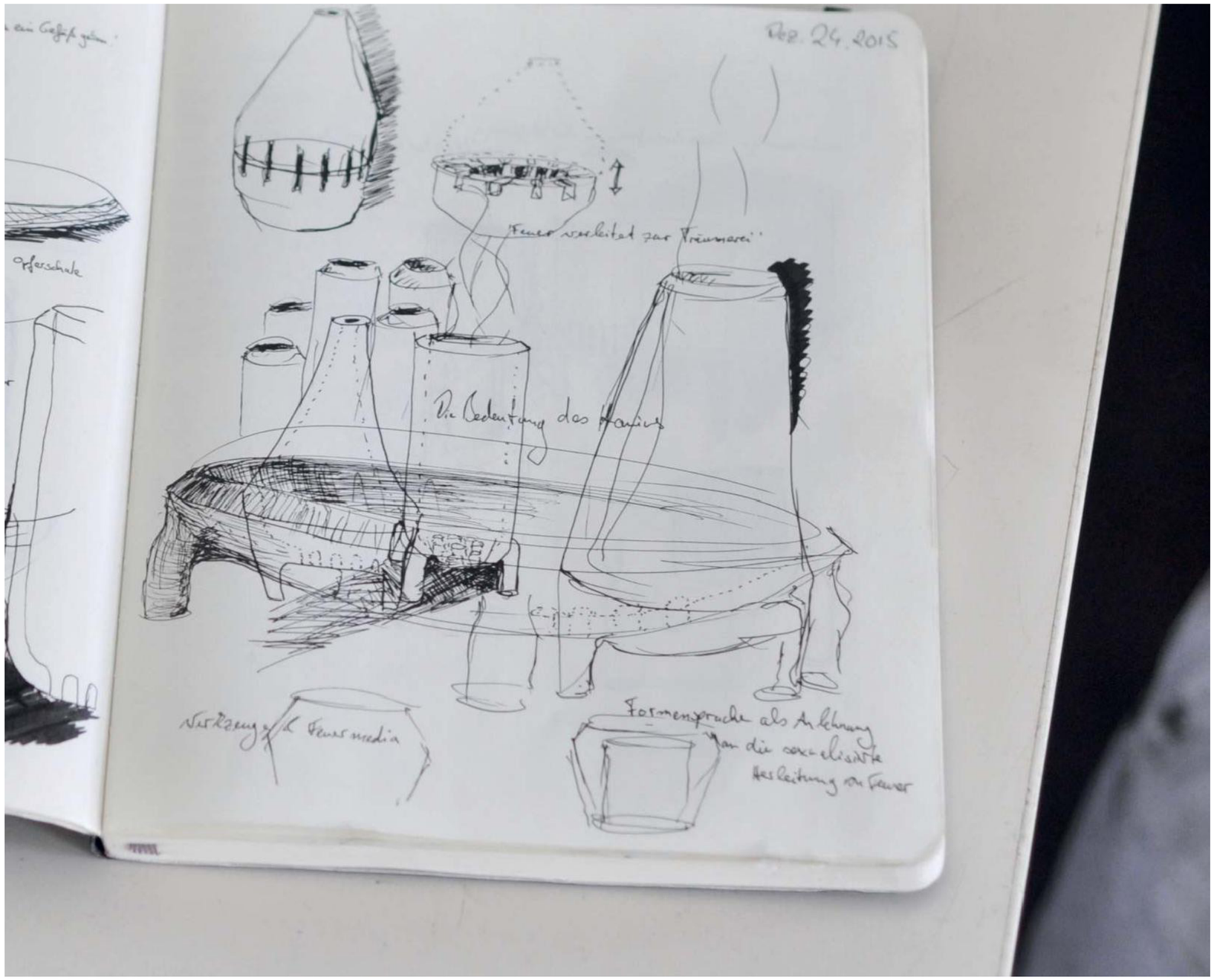

SPAZIO NOBILE
CONTEMPORARY APPLIED ARTS, DESIGN, PHOTOGRAPHY
www.spazionobile.com | Rue Franz Merjay 142 | 1050 Brussels | +32 2 768 25 10

SABATO Interieur
2022.10.1
- Thijs Demeulemeester

LINKS EN ONDER WEBERS SIEROBJECTEN ZIJN AANTREKKELIJK, MAAR TOCH VOELEN ZIJN CREATIES WRANG: KUN JE COKES WEL MOOI VINDEN?

houtje een miniatuuroven waarin hij cokes produceert op ambachtelijke wijze. Op die manier maakt hij niet alleen het vervuilende proces zichtbaar, hij kan het ook 'hacken' om het minder schadelijk te maken.

In plaats van ruwe cokes te produceren, gaat de designer nog een stap verder: hij maakt er abstracte designobjecten mee. Cokes, een industrieel product dat in zijn eeuwenlange geschiedenis nooit is geproduceerd om zijn looks, krijgt hier voor het eerst een podium als sculpteerbaar 'afwerkingsmateriaal'.

De brokkelige, asachtige structuur van cokes is alleszins volstrekt uniek. Webers geometrische sierobjecten, geproduceerd in een mal, zijn aantrekkelijk, maar toch voelen zijn creaties wrang: kun je cokes wel mooi vinden? Kunnen we nog met andere ogen kijken naar dat extreem vervuilende product? Hebben kolen een propere toekomst als materiaal voor designers?

Weber vindt alvast van wel. 'Steenkool en cokes hadden een enorme invloed op de mensheid en op het ecologische evenwicht op aarde. Daarom vond ik het een interessante protagonist voor dit project.' ◆

PHILIPPWEBER.ORG

'AU CHARBON, VOOR EEN POSTKOOLSTOFDESIGN', NOG T/M 8 JANUARI 2023 IN HET CID IN GRAND-HORNU. CID-GRAND-HORNU.BE

CREDIT: PHILIPP WEBER.

SPAZIO NOBILE
CONTEMPORARY APPLIED ARTS, DESIGN, PHOTOGRAPHY
www.spazionobile.com | Rue Franz Merjay 142 | 1050 Brussels | +32 2 768 25 10

SPAZIO NOBILE
CONTEMPORARY APPLIED ARTS, DESIGN, PHOTOGRAPHY
www.spazionobile.com | Rue Franz Merjay 142 | 1050 Brussels | +32 2 768 25 10